

Nr. 4 - 1960

IDAR KRISTIANSEN:

SPROGSOSIALISME OG ÅNDSDIKTATUR

Det finnes ganske mange mennesker i dette land som mener at sprogstriden bør ut av politikken. Kravet har vært reist utallige ganger, men til ingen nytte. Med en iherdighet som er egnet til å forundre, klamrer myndighetene seg til tesen om at sprogstriden er en sosial kamp. Med myndighetene mener jeg her i første rekke Arbeiderpartiet, som i kraft av sitt stortingsflertall er lovgivende. Sosialistene — om man kan kalle dem det — har jo radikalt forandret mening i meget sentrale spørsmål. Det brukne gevær har man f. eks. byttet med NIKE-bataljoner, og det private initiativ har vist seg ønskverdig av hensyn til handelsbalansen. Men i sprogstriden, där er man fortsatt sosialister!

Engang for lenge siden var politikerne individer mer enn partimennesker. Den første virkelige opposisjon i Stortinget mot den offisielle målpolitikk ble ledet av Ole Gausdal (A) fra Nordreisa i Troms. Idag er en Ole Gausdal utenkelig i Stortinget. Politikerne er hjul i partimaskineriene mer enn selvstendige individer. Joda, jeg tror at også partipolitikerne kan tenke selvstendig. Men hva hjelper det, all den stund de er for feige til å uttale sine tanker, når disse tankene er i strid med ledernes?

Mer enn én norsk politiker kunne trenge å lese Nordahl Griegs kongedikt både én og to ganger. Fører, før oss, og vi følger! — er ikke omrent dette partipolitikernes første bud? Fører for sin egen tanke; det er sannelig ikke mange av dem!

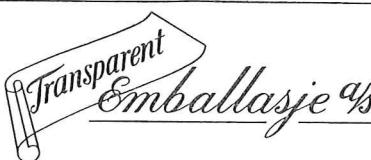
Kanskje er det ikke så rart at Johnsen og Bull klamrer seg til illusjonen om sprogstriden som en sosial kamp. Hvordan skulle man vel ellers skjønne at de er sosialister?

For femti år siden det vært mulig å forstå, ja akseptere sosialistenes holdning til riksmålet. Den økonomiske overklasse som sosialistene bekjempet, var også den klasse som best hadde tilegnet seg skriftsproget og kunne forvalte det med den største dyktighet. Dermed ble sosialistenes skyts rettet ikke bare mot pengemakten, men også mot den kultur som overklassen var bærere av.

Idag har sosialistene gjennom sine forskjellige organisasjoner fullstendig hånd om vårt lands finanspolitikk, samtidig som de disponerer store beløp til

Transparent emballasje
taler og tåler
Spør bare

Sentralbord 83 69 90. Postboks 238 - Drammen.

egne formål. Det er jo ikke så lite av en triumf, skulle en tro, en triumf stor nok til at de kunne bli kvitt sine mindreverdighetskomplekser gjennom den. Men dessverre, det ser ikke slik ut. Sprogsaken er et glimrende eksempel på at det nok enda må graves mange graver før vi kommer dithen.

Tiden burde nu være inne til at våre politikere tok sine sprogstandpunkter opp til grundig revisjon. Kamptummelen er i alt vesentlig slutt; der burde finnes tid til eftertanke. Tidligere gjaldt det for sosialistene å slå ned for fote; nu burde de legge an på å bevare og bygge opp. Joda, de bygger byer og kraftverk og ditt og datt, jeg vet det, jeg vet at de har gjort endel forsøk som må sies å ha bragt resultater. Men hvor meget bringer dette vårt folk fremover, når man samtidig øder den kanskje viktigste del av vår kulturarv?

Kjære sosialister i alle partier! Det er ikke lenger nødvendig å være så blinde for det gode i det bestående; det gjelder ikke først og fremst å ødelegge et kultursprog for å få et sosialt sprog; det gjelder å tilegne seg kultursproget! Hugg ikke hodet av noe verdifullt, selv om det verdifulle har en annen opprinnelse enn vi selv! Jeg vil tro at på dette punkt er velgerne flest vel så fornufelige som partilederne. En folkeavstemning av rådgivende karakter kunne fortelle våre kompleksfylte führere om dette.

Det kan neppe være tvil om at synet på sprogstriden som sosial er den viktigste grunn for myndighetenes sammorskpolitikk. Kohts folkemålsgrunn og Johnsns demagogi har klart nok vist oss dette. Dessuten har jo også enkelte andre kapasiteter uttalt seg i samme retning. Språknemnda skal ikke først og fremst gi oss et bedre sprog enn det vi har, men et som er mere sosialt. Dette er ikke en ubegrunnet påstand. En kjent språknemnd-professor med flere ny-norske grammatikker bak seg har selv fortalt meg det.

Den nevnte professor er et forholdsvis hyggelig menneske. Men professorens sprogargumenter er i sannhet lite hyggelige. Riksmålet er et snobbesprog, sa han. Når en veiarbeider skriver riksmål, er det ikke fordi dette sproget faller ham mest naturlig og synes ham velegnet som redskap for tanken, men fordi han vil hevde seg sosialt ved å lefle for overklassen. Mener professoren. Det synes meg — mildt sagt — som et noe søkt argument.

Beklageligvis ble professorens visdom utdelt for lukkede dører, så jeg skal ikke her røbe hans navn. Men jeg tar meg den frihet å røbe noen flere av hans uttalelser. Selv om vi nok har hørt lignende ting før, er de ikke uten interesse når de kommer fra et språknemnd-menneske med professortittel.

Folkeavstemning om sprogtvangen ville ikke være demokratisk, hevdet professoren. For det første måtte ikke et eventuelt flertall få anledning til å bestemme over et mindretall i sprogpørsmålet. For det annet ville ikke folk gidle å stemme. For det tredje har jo kommunestyrene hatt anledning til å velge mellom bokmål og nynorsk når det gjelder de kommunale organers skrift-

Sprogsosialisme og åndsdiktatur

lige korrespondanse, og dessuten har vi jo avstemninger om skriftlig målform i skolene — så en folkeavstemning er helt overflødig!

Til dette var det bare å svare at en rådgivende folkeavstemning er nu engang rådgivende, ikke bestemmende; dessuten er det neppe mer demokratisk at et mindretall bestemmer over flertallet enn omvendt. For det annet er nok folk flest mer interessert i sprogsprøsmålet enn professoren tror; de ville nok stemme når de endelig fikk chansen til å uttale seg. For det tredje ville en avstemning ikke gjelde valg mellom bokmål og nynorsk, men mellom frihet og tvang, og hvor stor prosent av det norske folk har forresten deltatt i de avstemninger professoren nevnte?

Man får si at professorens argumenter var en sprogprofessor verdige! En baker som visstnok aldri før hadde møtt en professor, uttrykte det slik: — E det sånn dæm ser ut?

*

Såvidt jeg kan forstå, har vi to slags sprogsosialister. Den ene gruppen er den som fremdeles virkelig ser på sprogstriden som en kamp mellom klassene. Den andre gruppen er den som består av nynorskfolk, maskert som sosialister. Om den første gruppen kan det kort sies at deres standpunkt bygger på en misforståelse og et kompleks. Om den andre gruppen kan sies at den består av ulv i fåreklaer. Hvilken gruppe som er verst, kan være en smaksak. Men begge gruppene har det felles, at de helhjertet går inn for å skape diktatur av det som engang var et demokrati.

Et par av de argumenter som brukes for å unngå en folkeavstemning, har jeg nevnt tidligere i denne artikkel. De er temmelig gjennomsiktige. Bedre står det ikke til med det argument som lyder omtrent slik: — Vi må ha språknemnd og læreboknormal, fordi vi trenger en normering av sproget.

Javel! Visst trenger vi en normering; utviklingen går sin gang, og vi bør til enhver tid vite hvor vi står. Men en normering som går foran utviklingen, det er ingen normering, det er falskspill.

Vår avgåtte kirkestatsråd, Birger Bergersen, forsvarte på fallrepet både åndsdiktatur og falskspill. Han følte seg forpliktet til å gjøre det, fordi begge deler er lovfestet ved hjelp av partipisken. Han truet med alvorlige represaler mot lærere som måtte våge å sette frihetsprinsippet over lydighet mot diktaturlovgivningen. Det burde fortelle noen hvor om hvordan det står til i vårt fedreland.

DRAMMENS HANDELSBANK

AKSJESELSKAP